

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา
กรณีศึกษา: การจดสิทธิบัตรกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อ.เมือง จ.จันทบุรี
LEGAL MEASURES WITH REGARD TO INTELLECTUAL PROPERTY
PROTECTION: CASE STUDY OF PATENT WITH LOCAL WISDOM
IN MUANG DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

ชญาณานาภ ลามัยวงศ์¹, อาทิตยา โภคสุทธิ์², อุลิต ดิษฐปราณีต³, ขวัญศิริ เจริญทรัพย์⁴,
จิรกานต์ สิริกวินกอบกุล⁵ และ ปัทมา มัญขุนากร⁶

Chayanapa Lamaiwong, Athidya Pokasut, Ulit Distapaneet, Kwansiri Charoensup,
Jirakarn Sirikavinkobkul and Putthama Munchunakorn

Article History

Received: August 25, 2020

Revised: September 22, 2020

Accepted: September 30, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการด้วยกันคือ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ทางการจดสิทธิบัตร และความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา 2. เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีมาจดสิทธิบัตร โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 50 คน จากการสุ่มแบบโควตา ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและตำราที่

¹อาจารย์ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Lecturer, Bachelor of Laws Program, Faculty of Laws, Rambhai Barni Rajabhat University

²อาจารย์ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Lecturer, Bachelor of Laws Program, Faculty of Laws, Rambhai Barni Rajabhat University E-Mail: athidaya.gym@gmail.com

*Corresponding author

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Adjunct Assistant Professor, PhD, Bachelor of Laws Program, Faculty of Laws, Rambhai Barni Rajabhat University

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Assistant Professor, PhD, Doctor of Philosophy, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University

⁵อาจารย์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Lecturer, Bachelor of Arts Program, Faculty of Laws, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University

⁶อาจารย์ หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Lecturer, Bachelor of Laws Program, Faculty of Laws, Rambhai Barni Rajabhat University

เกี่ยวข้องกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาด้านการจดสิทธิบัตร และผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจดสิทธิบัตรจำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจำนวน 2 คน และผู้นำชุมชนในตำบลที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 11 คน ผ่านการตอบแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) สร้างข้อสรุป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะข้อมูลตาราง และข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ประการแรกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจดสิทธิบัตรท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะการจดสิทธิบัตร อย่างไรก็ตามแม้ว่าคนในชุมชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในประเด็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาจดสิทธิบัตรและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แต่ยังคงมีความเข้าใจผิดในเรื่องประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาและเงื่อนไขความคุ้มครองในการจดสิทธิบัตร และประการที่สองด้านมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กรณีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีมาจดสิทธิบัตรควรมี 1) การตรากฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉพาะ 2) การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะในเรื่องของการจดสิทธิบัตร 3) การนำแนวทางตามกฎหมายของประเทศฟิลิปปินส์กรณีที่รัฐสามารถออกกฎหมายเพื่อดำเนินการให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้โดยไม่จำเป็นต้องอิงหลักการสร้างสรรค์หรือการจดทะเบียนในงานเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้ 4) การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับหลักการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และ 5) มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียนสิทธิบัตร เพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและปัญญา บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา, สิทธิบัตร, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This objective of this research are: 1) to study the current and desirable condition of the patent registration including the knowledge and understanding of the community towards intellectual property law,; 2) to present legal measures for the protection of intellectual property focusing on bringing the local wisdom in Chanthaburi province for patent registration. The methodology for conducting this research was a mixed methods research between quantitative and qualitative research. The quantitative research is to sampling the population consisted of 50 residents in Muang District, Chanthaburi Province, selected by a quota random sampling. The qualitative research is to study documents and textbooks related to intellectual property law on patents. Moreover, selected experts and stakeholders were interviewed, which were two stakeholders on patents registration, two intellectual property law experts, and 11 local community leaders with local wisdom knowledge. The results were analyzed using the Analytic Induction method and presented in tabular data and analytical descriptive data.

The results of the study showed that stakeholders involved with local wisdom and related agencies have a proper knowledge and understanding of intellectual property protection laws, especially, on patents. On the other hand, though residents have basic knowledge of intellectual property law, especially on granting patents for product inventions and geographical indications, misunderstandings of the types of intellectual property and the conditions of patent coverage are still problems. Furthermore, suggested improvement on the legal measures for the protection of intellectual property focusing on bringing the local wisdom are as follows: 1) the enactment

on intellectual property in respect of local wisdom particularly; 2) the amendment of intellectual property law in the matter of patents; 3) the adaption of the Philippine legal approach, where a state shall guarantee and protect local wisdom, without the need to rely on the principles of creativity or registration; 4) the practical applications of legal knowledge on principles related to legal measures for the protection of intellectual property and 5) the measures to increase the efficiency of patent registration to promote innovation and intelligence driven on the local wisdom.

Keywords: Intellectual Properties Protection, Patent, Local Wisdom

บทนำ

นวัตกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศไทย ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเทศไทยจำเป็นต้องมีกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา และการบริหารจัดการภายใต้แนวคิดและรูปแบบใหม่ ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและระดับท้องถิ่น โดยสร้างให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดนวัตกรรมจำนวนมากพอที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างรวดเร็ว (กาญจนา โกศัย, 2555) ทรัพยากรสินทางปัญญามีความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม ในด้านการป้องกันการลอกเลียนแบบโดยอาศัยสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายระบุไว้ การคุ้มครองสิทธิเป็นแรงจูงใจให้ผู้พัฒนานวัตกรรม ต้องการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมา ทรัพยากรสินทางปัญญานอกจากจะเพิ่มอำนาจในการแข่งขัน ยังช่วยเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ในหลายรูปแบบ เช่น การอนุญาตให้ใช้สิทธิ การขายสิทธิ และเป็นพื้นฐานสำคัญในการระดมทุนเพิ่ม

สิทธิบัตรเป็นทรัพยากรสินทางปัญญาประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ การจดสิทธิบัตรแสดงถึงข้อมูลการประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ สิทธิบัตรยังเป็นแหล่งข้อมูล ที่เป็นความรู้ทางด้านเทคโนโลยีที่มีประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับปรุงการผลิต ปรับปรุงคุณภาพ ของสินค้า ลดต้นทุนการผลิต ทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาทางเทคโนโลยีให้สูงขึ้นลดการนำเข้า หรือพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในการต่อยอดอดีต ปรับ

ปัจจุบัน และสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตร ถือเป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิ รักษาองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา และก่อให้เกิดการสร้างสรรคภูมิปัญญาที่เกิดประโยชน์กับคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีส่วนช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชน สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค ในจังหวัดจันทบุรี ถือเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่สำคัญแห่งภาคตะวันออก มีภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น เสื้อจันทบูร น้ำพริกหยวนนางรม น้ำมั่งคุด และการออกแบบผลิตภัณฑ์อันภูมิที่ควรค่าแก่การจดสิทธิบัตร และรักษาไว้แก่คนรุ่นหลัง

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มาจดสิทธิบัตร และนำเสนอมาตรการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม นำไปสู่การปกป้องสิทธิของคนในชุมชน การนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ และเป็นการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ทางด้านการจดสิทธิบัตร และความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพยากรสินทางปัญญา
2. เพื่อนำเสนอมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพยากรสินทางปัญญา ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีมาจดสิทธิบัตร

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี เนื่องจากมีภูมิปัญญาท้องถิ่นครบถ้วนในทุกประเภท อำเภอเมืองประกอบด้วย 11 ตำบล ได้แก่ 1) ตำบลตลาด 2) ตำบลจันทนิมิต 3) ตำบลท่าช้าง 4) ตำบลวัดใหม่ 5) ตำบลคมบาง 6) ตำบลพลับพลา 7) ตำบลบางกะจะ 8) ตำบลหนองบัว 9) ตำบล แสง 10) ตำบลเกาะขวาง และ 11) ตำบลคลองนารายณ์ โดยมีรายละเอียดประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในอำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนใน อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน 50 คน จากการสุ่มแบบโควตา

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาด้านการจดสิทธิบัตร และผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย 1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจด สิทธิบัตรจำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายทรัพย์สิน ทางปัญญาจำนวน 2 คน และ 3) ผู้นำชุมชนในแต่ละตำบลที่มี ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 11 คน

นิยามศัพท์

มาตรการทางกฎหมาย หมายถึง แนวทาง หรือวิธีการ ที่ตั้งขึ้นเป็นลักษณะกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับนโยบาย ระดับหน่วยงาน หรือ องค์กร และในระดับบุคคลที่เป็นรูปธรรม

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง สิทธิทางกฎหมาย โดยสิ่งที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาจะเกิดจากการใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญในการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา เกิดจากความคิด สร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ การได้มาซึ่งการคุ้มครองสิทธิ ในทรัพย์สินทางปัญญามีทั้งการจดทะเบียน และไม่จดทะเบียน

สิทธิบัตร หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อ คุ้มครองการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะ ตามที่กฎหมายกำหนด เป็นสิทธิพิเศษ ที่ให้ผู้ประดิษฐ์คิดค้นหรือผู้ ออกแบบผลิตภัณฑ์ มีสิทธิที่จะผลิตสินค้า จำหน่ายสินค้าแต่เพียง ผู้เดียว ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ที่เกิดจาก ประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการศึกษา สังเกตคิด

วิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบ กันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้ แก้ปัญหา ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน สังคม สืบทอดเชื่อมโยงจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง นวัตกรรมหรือผลงาน อันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งเน้น ที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิดของ การสร้างสรรค์หรือวิธีการในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญาอาจจะ แสดงออกในรูปแบบของสิ่งที่จับต้องได้เช่น สินค้าต่าง ๆ หรือในรูป แบบของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวคิดในการดำเนินธุรกิจ กรรมวิธีการผลิตทางอุตสาหกรรม เป็นต้น ในทางสากลทรัพย์สิน ทางปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทที่ 1 ทรัพย์สิน ทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) ซึ่งประกอบด้วย สิทธิ บัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า สิ่งบ่ง ชี้ทางภูมิศาสตร์ แบบผังภูมิของวงจรรวม คุ้มครองพันธุ์พืช รวม ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเภทที่ 2 ลิขสิทธิ์ (Copyright) (ใหม่ มูล โสม, 2560) ซึ่งโดยทั่วไปบริษัทขนาดกลางและเล็กมักจะประเมิน คุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาหรือให้ความสำคัญแก่ทรัพย์สินทาง ปัญญาไว้น้อยมาก ทั้งที่จริงแล้วหากทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น ได้รับการปกป้องตามระบบกฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้ นสามารถกลายเป็นทรัพย์สินมีมูลค่าทางธุรกิจได้จากการขาย ผลิตภัณฑ์หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการผลิต อีกทั้งทรัพย์สิน ทางปัญญาสามารถเพิ่มมูลค่าของบริษัทในสายตาของนักลงทุน และสถาบันการเงิน ซึ่งการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาใน เชิงกลยุทธ์สามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของบริษัทได้

1. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2542 เป็นการคุ้มครอง เกี่ยวกับการประดิษฐ์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์อันเป็นผล ของการวิจัยและพัฒนา โดยให้สิทธิเด็ดขาดกับผู้ประดิษฐ์หรือผู้ ออกแบบ ในการแสวงหาประโยชน์จากสิทธิบัตรนั้น การได้มาซึ่ง สิทธิในสิทธิบัตรต้องผ่านระบบการจดทะเบียน โดยการประดิษฐ์ ที่จะขอรับสิทธิบัตรได้นั้น ต้องเป็นการประดิษฐ์ขั้นใหม่ มีขั้นตอน การประดิษฐ์ที่สูงขึ้น และเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ใน ทางอุตสาหกรรม ดังนั้น กฎหมายสิทธิบัตรจึงคุ้มครองการประดิษฐ์

หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยผู้ทรงสิทธิ์มีสิทธิเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวเกี่ยวกับการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น สิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย รวมถึงกีดกันหรือหวงห้ามมิให้บุคคลอื่นใดมาแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยมิได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตร สิทธิบัตรการประดิษฐ์มีอายุการคุ้มครอง 20 ปีนับแต่วันยื่นขอรับสิทธิบัตร ส่วนสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์มีอายุการคุ้มครอง 10 ปีนับแต่วันยื่นคำขอรับสิทธิบัตร

สิทธิบัตรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สิทธิบัตรการประดิษฐ์ เพื่อป้องกันการประดิษฐ์ที่มีการใช้งานหรือมีประโยชน์ใช้สอย การประดิษฐ์อาจรวมถึง ลักษณะ องค์ประกอบ กลไก โครงสร้าง กระบวนการ หรือกรรมวิธี โดยสิทธิบัตรการประดิษฐ์มีอายุ 20 ปี นับจากวันที่ยื่นจดสิทธิบัตร และคุ้มครองในประเทศที่ยื่นจดเท่านั้น

2. อนุสิทธิบัตร เพื่อป้องกันการประดิษฐ์ที่มีการใช้งานหรือมีประโยชน์ใช้สอย การประดิษฐ์อาจรวมถึง ลักษณะ องค์ประกอบ กลไก โครงสร้าง กระบวนการ หรือ กรรมวิธี โดยอนุสิทธิบัตรมีอายุ 6 ปี นับจากวันที่ยื่นจด และคุ้มครองในประเทศที่ยื่นจดเท่านั้น เจ้าของสิทธิสามารถยื่นต่ออายุได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ปี แต่ทั้งหมดไม่เกิน 10 ปี หลักเกณฑ์ “ขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น” จะไม่ถูกนำมาพิจารณาในการตรวจสอบคำขอรับอนุสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตรเหมาะสมกับสิ่งประดิษฐ์ที่มีการพัฒนาหรือมีการปรับปรุงเล็กน้อย

3. สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ คุ้มครองรูปลักษณ์ ลวดลาย หรือสีสันทองงานออกแบบผลิตภัณฑ์เท่านั้น ซึ่งไม่ปกป้องในแง่ของการใช้งานหรือประโยชน์ใช้สอย โดยสิทธิบัตรการออกแบบมีอายุ 10 ปี นับตั้งแต่วันที่ยื่นจด และได้รับการคุ้มครองในประเทศที่ยื่นจดเท่านั้น

2. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เป็นการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ประเภทที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ งานประเภทรวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกในวิธีหรือรูปแบบอย่างไร ผู้สร้างสรรค์มีความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ทันทีที่มีการสร้างสรรค์งาน โดยไม่ต้องไปจด

ทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในลิขสิทธิ์ ผู้ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากงานนั้น เช่น การทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับ หรือสำเนา งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง รวมทั้งการให้ประโยชน์จากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น และอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการเช่าซื้อ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน และให้เช่าต้นฉบับ หากมีผู้ใดกระทำการดังกล่าวโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งมีความผิดตามกฎหมาย อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์จะอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีก 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล ลิขสิทธิ์นั้นจะมีอายุ 50 ปีนับแต่ได้มีการสร้างสรรค์ และมีอยู่ต่อไปอีก 50 ปี นับแต่ได้มีการสร้างสรรค์ แต่ถ้าได้มีการโฆษณาในงานนั้นภายในระยะเวลา 50 ปีนับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้น ให้ลิขสิทธิ์มีอายุ 50 ปี นับแต่ได้มีการโฆษณาครั้งแรก

3. พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 บัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และป้องกันไม่ให้ประชาชนสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า โดยกำหนดให้มีการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สำหรับสินค้าที่มาจากแหล่งภูมิศาสตร์ และห้ามใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อันจะทำให้เกิดความสับสนหรือหลงผิดในแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงของสินค้าที่ระบุในทะเบียน สิ่งที่ได้รับความคุ้มครองได้แก่ ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นที่ใช้เรียกแหล่งภูมิศาสตร์ที่ใช้กับสินค้านั้นทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และกิจกรรมที่มีคุณภาพ มีชื่อเสียง หรือมีลักษณะพิเศษที่ผลิตขึ้นในพื้นที่ที่เป็นแหล่งภูมิศาสตร์ สิทธิดังกล่าวนี้ไม่ใช่สิทธิแก่บุคคลหนึ่ง บุคคลใด แต่เป็นสิทธิที่ตกแก่กลุ่มผู้ผลิตสินค้าจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้น ๆ ซึ่งอายุการคุ้มครองจากนานตราบเท่าที่ผู้ได้สิทธิประโยชน์จากการคุ้มครอง สามารถดำรงและรักษาไว้ซึ่งคุณภาพ ความมีชื่อเสียง และลักษณะพิเศษของสินค้านั้น (อัครวัฒน์ สิริเพ็ญโสภา, 2559)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับจังหวัดจันทบุรี

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 10 กลุ่ม (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2550) ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การจัดสาน ทอ การช่าง การทอผ้า การแกะสลัก เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น หมอสมุนไพร หมอยา กลางบ้าน หมอนวดแผนโบราณ หมอยาหม้อ

4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การอนุรักษ์ป่าชายเลน

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น ผู้นำในการจัดการกองทุนของชุมชน ผู้นำในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษาศาสนา ผู้นำในการจัดระบบสวัสดิการ บริการชุมชน เป็นต้น

6. ด้านศิลปกรรม เช่น วาดภาพ (กิจกรรม) การปั้น (ประติมากรรม) นาฏศิลป์ ดนตรี การแสดง การละเล่นพื้นบ้าน นันทนาการ เป็นต้น

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างผลงานด้านภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น การจัดทำสารานุกรมภาษา หนังสือโบราณ การฟื้นฟู การเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เช่น ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน การประยุกต์ประเพณีบุญ เป็นต้น

9. ด้านโภชนาการ เช่น ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารและยา ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าบริการส่งออกที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมาก เป็นต้น

10. ด้านองค์กรชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิต การตลาด กลุ่มออมทรัพย์องค์กรด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักรสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มตีมีด ตีขวาน เครื่องมือที่ทำจากเหล็ก กองทุนสวัสดิการชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

ทั้งนี้ ชุมชนในจังหวัดจันทบุรีมีการสืบทอดองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเภทต่าง ๆ เช่นงานทอและงานจักสาน ได้แก่ เสื่อจันทบูรหรือเสื่อแดง และเครื่องจักสานจาก

ต้นคล้า งานเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ กลุ่มทำกระเบื้อง และกลุ่มภาชนะดินเผา และงานผลิตเครื่องประดับอัญมณี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) สร้างข้อสรุป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะข้อมูลตาราง และข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนานวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสอบถาม ดังนี้ แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจดสิทธิบัตร แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในตำบลที่มีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยออกเป็น 3 ส่วนแสดงดังภาพที่ 1 ประกอบส่วนที่ 1 ศึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนานวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำไปสู่การนำผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตร ส่วนที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และสภาพที่พึงประสงค์ทางด้านการจดสิทธิบัตร จำนวนในการจดสิทธิบัตรของจังหวัดจันทบุรี และความรู้ ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และการจดสิทธิบัตร และส่วนที่ 3 ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การสร้างมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี มาจดสิทธิบัตร ซึ่งมาตรการทางกฎหมายนี้ ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่ดีในการจดสิทธิบัตรและการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันทางการจดสิทธิบัตรและสภาพที่พึงประสงค์ทางการจดสิทธิบัตร

สภาพปัจจุบันทางการจดสิทธิบัตรของประเทศไทย พบว่า มีปริมาณการยื่นคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ส่งผลให้มีปริมาณงานค้างสะสมเป็นจำนวนมาก ทำให้การดำเนินการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเกิดความล่าช้า เนื่องจากมีปัญหาด้านอัตราค่าจ้างของผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรของกรมทรัพย์สินทางปัญญาที่มีจำกัด ทำให้กรมทรัพย์สินทางปัญญาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่ยื่นคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็ว โดยในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา กรมทรัพย์สินทางปัญญามีอัตราค่าจ้างผู้ตรวจสอบเพียง 24 คน ในขณะที่มีปริมาณคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรมากถึงปีละ 9,000 คำขอและมีภาระงานค้างสะสมสูงถึง 36,000 คำขอ และในจำนวนนี้เป็นคำขอที่ยื่นมาเกินกว่า 5 ปีมากถึง 12,000 คำขอ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2560) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการจดสิทธิบัตรของจังหวัดจันทบุรีจะมีจำนวนไม่มาก โดยรายละเอียดทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับการจดสิทธิบัตร มีการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ กาแฟที่มีส่วนผสมของสมุนไพรและกรรมวิธีการผลิต การทำผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มจากพืชตระกูลกำลังข้างสาร พืชตระกูลกำลังวัวเถลิง และพืชตระกูลกำลังหนุมาน และเครื่องจ่ายสปูเหลวระบบไร้สายกันรั่ว นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พบว่า คนในชุมชนยังคงมองว่า การจดสิทธิบัตรเป็นเรื่องที่ไกลตัว มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก เกณฑ์การจดสิทธิบัตรมีความซับซ้อน รวมถึงคนในชุมชนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการจดสิทธิบัตรอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์ด้านการจดสิทธิบัตร พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะการจดสิทธิบัตร รวมถึงมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตรในทุกประเภทของภูมิปัญญา นอกจากนี้ในการสร้างสรรค์ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มุ่งเป้าหมายเพื่อจดสิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร สร้างทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และการแก้ปัญหาของภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้มากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ

ในทางการวิจัยและพัฒนา การใช้ข้อมูลเอกสารสิทธิบัตรเป็นฐานความรู้ในการต่อยอดจะลดระยะเวลาการวิจัยพัฒนาลงได้ราว 60% และประหยัดงบประมาณวิจัยราว 40% เทคโนโลยีจากสิทธิบัตรทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนและเป็นประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม ทั้งช่วยตัดปัญหาการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มความแข็งแกร่งของผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการสร้างทรัพย์สินทางปัญญา สามารถจดสิทธิบัตร หรืออนุสิทธิบัตร และนำมาสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ จึงเป็นสภาพที่พึงประสงค์ที่ควรให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ

กฎหมายประเพณีกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติของชุมชนท้องถิ่น เป็นสิ่งที่บอกว่าชุมชนท้องถิ่นพัฒนารักษาและส่งผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะใด เช่นในบางกรณีนั้น องค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นความลับ หรือมีความศักดิ์สิทธิ์ก็อาจจะได้รับอนุญาตให้เปิดเผยแก่เฉพาะบุคคลบางบุคคลภายในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกฎหมายประเพณีและแนวปฏิบัติอาจกำหนดหน้าที่และสิทธิในการคุ้มครอง รวมถึงหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง หรือเปิดเผยอย่างไม่เหมาะสม รวมถึงอาจมีการกำหนดว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวควรถูกนำไปใช้อย่างไร ควรมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไรและเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นควรจะแก้ไขอย่างไร รวมถึงแง่มุมอื่น ๆ ในด้านการอนุรักษ์การใช้และการนำเอาความรู้ไปใช้ปฏิบัติ (ธนศ พฤษ์สมบูรณ์, 2559)

มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียนสิทธิบัตร ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียนสิทธิบัตรโดยอาศัยอำนาจคณะรักษาความสงบแห่งชาติตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฯ ที่จะนำมาใช้นี้ เป็นมาตรการที่เรียกว่า “การตรวจสอบการประดิษฐ์แบบทางเลือก” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการแลกเปลี่ยนผลการตรวจสอบระหว่างสำนักงานที่ใช้อยู่ในหลายประเทศ หรือ “Work Sharing” เพื่อประสานงานค้างสะสมที่ยื่นมาแล้วเกินกว่า 5 ปี โดยเป็นมาตรการทางเลือกชั่วคราวลดขั้นตอนการตรวจสอบที่ซ้ำซ้อนกับสำนักงานสิทธิบัตรต่างประเทศ ส่งผลให้ผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรของกรมทรัพย์สินทางปัญญาสามารถตรวจสอบสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การใช้มาตรการนี้ ยังคงต้องผ่านขั้นตอนการตรวจสอบอื่นๆ ตามกฎหมายไทย และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการออกสิทธิบัตรตามมาตรการดังกล่าว กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้เพิ่มช่อง

ทางสำหรับการร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ใหม่ ที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการออกสิทธิบัตร โดยเชิญคณะผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นผู้พิจารณา เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นกลาง

มาตรการดังกล่าวเป็นการใช้บังคับเพียงชั่วคราวเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ควรมีมาตรการหลักในการส่งเสริมการจดสิทธิบัตรที่เป็นระบบ และเป็นการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและปัญญา บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชน ซึ่งแสดงถึงทัศนคติที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และบทบาทของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีต่อคนในชุมชน รวมถึงความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อทรัพย์สินทางปัญญา ประการแรกด้านความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามีเกณฑ์การให้คะแนนในการประเมิน แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งระดับคะแนนที่สูงที่สุดคือ 4.50 - 5.00 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และระดับคะแนนที่ต่ำที่สุด คือ 1.00 - 1.49 หมายถึง ความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด ผู้วิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้มีการจัดอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่คนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.70$, $SD = 0.54$) รองลงมาคือ ควรมีการอธิบายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.64$, $SD = 0.60$) ในด้านการตีความตัวกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและคำอธิบายของตัวกฎหมายมีความครอบคลุม ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.14$, $SD = 0.76$) รองลงมาคือ การเข้าถึงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสามารถทำได้ง่าย ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก ($M = 3.20$, $SD = 0.93$) ซึ่งใน 2 ประเด็นนี้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ควรได้รับการปรับปรุง

ประการที่สองด้านความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มีต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา จากการจัดทำแบบทดสอบด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบประเภทเลือกถูก-ผิด พบว่า ข้อคำถามที่ผู้ตอบ

แบบทดสอบซึ่งเป็นคนในชุมชนตอบถูกมากที่สุด คือ การประดิษฐ์เครื่องปรับอากาศ คิดค้นสูตรผงซักฟอก สามารถนำไปจดสิทธิบัตรได้ ผู้ตอบแบบทดสอบตอบถูกร้อยละ 96 รองลงมาคือ ข้าวสังข์หยดพัทลุง ขามตราไก่ลำปาง ถือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผู้ตอบแบบทดสอบตอบถูกร้อยละ 86 ของผู้ตอบแบบทดสอบทั้งหมด และข้อคำถามที่ผู้ตอบแบบทดสอบตอบผิดมากที่สุดคือ นางสาวตี สร้างสรรค์ลวดลายผ้าและขอจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ นายแอลที่อยู่ในประเทศไทยสามารถนำลวดลายผ้ามาใช้ได้ โดยไม่เป็นการละเมิด ผู้ตอบแบบทดสอบตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 84 รองลงมาคือ วรรณกรรม ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ประเภททรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ผู้ตอบแบบทดสอบตอบผิดคิดเป็นร้อยละ 70 ของผู้ตอบแบบทดสอบทั้งหมด ซึ่งจากการทดสอบในภาพรวมผู้ตอบแบบทดสอบส่วนใหญ่ตอบถูกทั้งหมด 12 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 60 ของคำถามทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในประเด็น ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาจดสิทธิบัตรและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส่วนในประเด็นที่มีความเข้าใจผิดมากที่สุดคือ ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา และเงื่อนไขความคุ้มครองในการจดสิทธิบัตร

3. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรีมาจดสิทธิบัตร

จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ ในประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา พบว่ามีปัญหาข้อกฎหมายในบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข กับปัญหาในการจดสิทธิบัตร ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี มาจดสิทธิบัตร สามารถจำแนกเป็น 5 ประเด็น รายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่ 1 การตรากฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเฉพาะ ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะสำหรับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง จะมีแต่เพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 เท่านั้นที่ให้การคุ้มครองภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์โบราณ จึงเห็นควรให้มีการตรากฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยเฉพาะ โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับ ประเพณีของภูมิปัญญาท้องถิ่น เกณฑ์ในการพิจารณา การกำหนดสิทธิต่าง ๆ และเงื่อนไขในการรับความคุ้มครอง

ประเด็นที่ 2 การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะในเรื่องของการจดทะเบียนสิทธิบัตร ซึ่งมีเกณฑ์ที่ซับซ้อน และไม่ชัดเจน รวมถึงมีความคาบเกี่ยวกับระหว่างกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละฉบับ ซึ่งหากพิจารณาเกณฑ์ในการขอรับการจดทะเบียนสิทธิบัตรนั้น พบว่า ไม่เอื้อต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจดทะเบียน เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่าง เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ การจดทะเบียนสิทธิบัตรจึงเป็นลักษณะการต่อยอดมากกว่าการสร้างสรรคใหม่ ดังนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร ควรมีการปรับปรุงระเบียบหรือขั้นตอนการพิจารณาออกสิทธิบัตร โดยอาจกำหนดข้อยกเว้นการออกสิทธิบัตรแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบ จึงควรกำหนดขั้นตอนให้ผู้ยื่นคำขอสิทธิบัตรมีหน้าที่ต้องแจ้งแหล่งที่มาขององค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเกี่ยวกับการประดิษฐ์ซึ่งมาขอรับความคุ้มครองทั้งหมด รวมถึงให้เพิ่มบทบัญญัติการเพิกถอนการออกสิทธิบัตรได้หากในภายหลังพบว่าการประดิษฐ์ที่มาขอรับความคุ้มครองนั้นมีการเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมิชอบ

ประเด็นที่ 3 การนำแนวทางตามกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้กับกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย แนวทางตามกฎหมายต่างประเทศ เช่น Philippines Indigenous People's Rights Act ของประเทศฟิลิปปินส์มีข้อกำหนดที่ควรนำมาพิจารณา คือ การที่รัฐให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิของชุมชนพื้นบ้านเอาไว้ในระดับหนึ่ง โดยชุมชนพื้นบ้านจะมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน คือ สิทธิในการปฏิบัติและดำเนินการตามประเพณีและวัฒนธรรมของตน ซึ่งรัฐจะต้องอนุรักษ์คุ้มครองและพัฒนาสิ่งที่แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าว รวมถึงสิทธิในการได้รับการชดเชยต่อทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่ถูกนำไปถือครอง โดยปราศจากความยินยอมล่วงหน้า นอกจากนี้แล้วยังมีสิทธิได้รับการรับรองกรรมสิทธิ์และมีสิทธิในการควบคุมและคุ้มครองสิทธิทางปัญญาและวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงการใช้กระบวนการพิเศษเพื่อควบคุม พัฒนาและคุ้มครองความ

รู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งซึ่งแสดงออกถึงวัฒนธรรมของตน รวมถึงทรัพยากรพันธุกรรมต่าง ๆ แนวทางการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิชุมชนพื้นบ้านของประเทศฟิลิปปินส์ แสดงให้เห็นถึงหลักการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะทั่วไป โดยไม่ได้ผูกกับหลักการสร้างสรรค์ หรือการจดทะเบียน หากแต่ให้ความคุ้มครองในลักษณะของพื้นที่ที่ชุมชนท้องถิ่นพื้นบ้านดังกล่าวอยู่อาศัยมาเป็นเวลาช้านาน ที่เรียกว่า ที่ดินที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ (Ancestral Domains) จากแนวทางกฎหมายว่าด้วยสิทธิชุมชนพื้นบ้านของประเทศฟิลิปปินส์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รัฐสามารถออกกฎหมายเพื่อดำเนินการให้ความคุ้มครองแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้โดยไม่ต้องอิงหลักการสร้างสรรค์หรือการจดทะเบียนในงานเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง

ประเด็นที่ 4 หลักการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ทรัพยากรพันธุกรรม และการแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีหลักการที่เกี่ยวข้องดังนี้

หลักการว่าด้วยการให้ความยินยอมล่วงหน้า การให้ความยินยอมล่วงหน้า คือ การที่ผู้ถือครองภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องได้รับการปรึกษาและสอบถามความคิดเห็นก่อนที่จะมีการเข้าถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้ถือครอง หรือก่อนจะมีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นไป และจะต้องมีความตกลงระหว่างกัน ภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดที่เหมาะสม ซึ่งผู้ถือครองควรได้รับทราบผลลัพธ์จากการนำไปใช้อย่างเต็มที่ไม่มีปิดบังโดยความตกลงระหว่างกันเรื่องการใช้ นั้น อาจจะอยู่ในรูปแบบของสัญญาการอนุญาตหรือความตกลงในรูปแบบใดซึ่งจะต้องมีการระบุถึงประโยชน์อันเกิดจากการใช้งานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นว่า จะต้องได้รับการแบ่งปันด้วย

หลักการว่าด้วยการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม แนวคิดและหลักการเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ให้เกิดความเท่าเทียมในกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้นอยู่ในรูปแบบของการแบ่งปันผลประโยชน์ของผู้ถือสิทธิและประโยชน์สาธารณะโดยหลักการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมมาจากการใช้งานองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นในบางประการเช่นกัน ด้วยเหตุนี้เองหลักการข้อนี้ จึงปรากฏในกฎหมายภายในประเทศของหลายประเทศที่ว่าด้วยการเข้าถึงและการใช้งานองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอยู่ในรูปแบบของจำนวนเงินชดเชย หรือประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่

การเงินก็เป็นได้โดยสิทธิในการได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมนี้ อาจมีความเหมาะสมอย่างมากในกรณีที่มีการบังคับใช้ทรัพย์สินสิทธิเฉพาะทางจะไม่เหมาะสมหรือไม่อาจใช้ได้

หลักการว่าด้วยการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม โดยมาตรฐานของหลักการทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสากลนั้น มีความประสงค์ที่จะหยุดยั้งการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ภายใต้นิยามดังเช่น “การกระทำใด ๆ ของการแข่งขันนั้นเป็นการตรงกันข้ามกับแนวปฏิบัติอันเชื่อถือตรงในวงการอุตสาหกรรมหรือด้านพาณิชย์และรวมถึงการกระทำต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความเสียหายหรือก่อให้เกิดความสับสนได้” ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันอันไม่เป็นธรรม ได้ถูกใช้เป็นพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงเพื่อคุ้มครองจากการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างไม่เป็นธรรมด้วยเช่นกัน

หลักการว่าด้วยการให้ความเคารพต่อกฎหมายประเพณีและแนวปฏิบัติของท้องถิ่น กฎหมายประเพณีกฎเกณฑ์และแนวปฏิบัติของชุมชนท้องถิ่น เป็นสิ่งที่บอกว่าชุมชนท้องถิ่นพัฒนา รักษาและส่งผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะใด เช่นในบางกรณีนั้น องค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นความลับ หรือมีความศักดิ์สิทธิ์ ก็อาจจะได้รับอนุญาตให้เปิดเผยแก่เฉพาะบุคคลบางบุคคลภายในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกฎหมายประเพณีและแนวปฏิบัติอาจกำหนดหน้าที่และสิทธิในการคุ้มครอง รวมถึงหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง หรือเปิดเผยอย่างไม่เหมาะสม รวมถึงอาจมีการกำหนดว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวควรถูกนำไปใช้อย่างไร ควรมีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างไรและเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นควรจะแก้ไขอย่างไร รวมถึงแง่มุมอื่น ๆ ในด้านการอนุรักษ์การใช้และการนำเอาความรู้ไปใช้ปฏิบัติ (ชเนศ พลฤกษ์สมบูรณ์, 2559)

ประเด็นที่ 5 มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียนสิทธิบัตร

ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการจดทะเบียนสิทธิบัตรโดยอาศัยอำนาจคณะรักษาความสงบแห่งชาติตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญฯ ที่จะนำมาใช้นี้ เป็นมาตรการที่เรียกว่า “การตรวจสอบการประดิษฐ์แบบทางเลือก” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการแลกเปลี่ยนผลการตรวจสอบระหว่างสำนักงานที่ใช้อยู่ในหลายประเทศ หรือ “Work Sharing” เพื่อประสานงานค้างสะสมที่ยื่นมาแล้วเกินกว่า 5 ปี โดยเป็นมาตรการทางเลือกชั่วคราว

ลดขั้นตอนการตรวจสอบที่ซ้ำซ้อนกับสำนักงานสิทธิบัตรต่างประเทศ ส่งผลให้ผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรของกรมทรัพย์สินทางปัญญาสามารถตรวจสอบสิทธิบัตรได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การใช้มาตรการนี้ ยังคงต้องผ่านขั้นตอนการตรวจสอบอื่น ๆ ตามกฎหมายไทย และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการออกสิทธิบัตรตามมาตรการดังกล่าว กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้เพิ่มช่องทางสำหรับการร้องขอให้ตรวจสอบการประดิษฐ์ใหม่ ที่เปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการออกสิทธิบัตรโดยเชิญคณะผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นผู้พิจารณา เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเป็นกลาง มาตรการดังกล่าวเป็นการใช้บังคับเพียงชั่วคราวเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ควรมีมาตรการหลักในการส่งเสริมการจดสิทธิบัตรที่เป็นระบบ และเป็นการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและปัญญา บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุปผลการวิจัย

ในปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณการยื่นคำขอจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ส่งผลให้มีปริมาณงานค้างสะสมเป็นจำนวนมาก ทำให้การดำเนินการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเกิดความล่าช้า ซึ่งถือเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งในการจดสิทธิบัตรแต่ขณะเดียวกันการจดสิทธิบัตรของจังหวัดจันทบุรียังมีจำนวนไม่มาก นอกจากนี้ คนในชุมชนยังคงมองว่าการจดสิทธิบัตรเป็นเรื่องที่ไกลตัว มีขั้นตอนที่ยุ่งยาก เกณฑ์การจดสิทธิบัตรมีความซับซ้อน รวมถึงคนในชุมชนยังขาดความเข้าใจในกระบวนการจดสิทธิบัตรอย่างชัดเจน ในด้านสภาพที่พึงประสงค์ด้านการจดสิทธิบัตร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะการจดสิทธิบัตร รวมถึงมีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตรในทุกประเภทของภูมิปัญญา นอกจากนี้ในการสร้างสรรค์ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มุ่งเป้าหมายเพื่อจดสิทธิบัตรอนุสิทธิบัตร สร้างทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และการแก้ปัญหาของภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมให้มากขึ้น มากพอที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ทางด้านการจดสิทธิบัตร และความรู้ความเข้าใจของคนในชุมชนที่มี

ต่อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี มาจดสิทธิบัตร ผู้วิจัยสรุปผลการอภิปรายผลการวิจัย ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางฉบับมีความคุ้มครองที่คาบเกี่ยวกัน กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทั้ง 4 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พุทธศักราช 2537 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พุทธศักราช 2522 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2542 พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2543 และพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พุทธศักราช 2546 มีหลักการและแนวคิดในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่แตกต่างกัน แต่ก็มีบทบัญญัติของกฎหมายที่มีลักษณะที่ให้ความคุ้มครองคาบเกี่ยวหรือซ้ำซ้อนกันจนเปิดโอกาสให้ผู้เป็นเจ้าของผลงานสร้างสรรค์หรือผลิตภัณฑ์ขึ้นเดียวสามารถเลือกความคุ้มครองจากกฎหมายดังกล่าว กรณีนี้ ปริญา ศรีเกตุ (2561) ได้ยกตัวอย่างดังนี้ ผู้สร้างสรรค์ ได้สร้างสรรค์งานงานปากกาขึ้นมาโดยมีเจตนาเครื่องหมายเพื่อนำมาใช้สอยเพียงอย่างเดียว ซึ่งปากกาดังกล่าวควรจะได้รับคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่เนื่องจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย ไม่มีกฎหมายห้ามไม่ให้เจ้าของงานสร้างสรรค์ดังกล่าว มาขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร ผู้สร้างสรรค์ซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกกระทำละเมิดหรือผู้เสียหายก็จะใช้ประโยชน์จากช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวเลือกใช้กฎหมายที่ให้ประโยชน์สำหรับตนเองมากที่สุด

ประเด็นที่ 2 การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับสากล การจดสิทธิบัตรนั้นให้ความคุ้มครองเฉพาะประเทศที่มีการจดทะเบียนความคุ้มครอง และในปัจจุบันยังไม่มีการทำข้อตกลงหรืออนุสัญญาเพื่อให้ความคุ้มครองทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศยังมีบทบัญญัติที่ไม่ครอบคลุมสอดคล้องกับแนวคิดของธเนศ พลภักษ์สมบูรณ์ (2559) ที่ว่า ในปัจจุบัน แม้ยังไม่ปรากฏว่ามีการจัดทำอนุสัญญาเพื่อผลในการให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกของ WIPO อันจะทำให้ไม่เกิดพันธกรณีใด ๆ ที่จะต้องให้ความคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศอื่น ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติก็ตาม ในเบื้องต้น ก่อนมีการลงนามในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง เพื่อ

เป็นการป้องกันสิทธิประโยชน์ของชุมชนผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ละประเทศอาจใช้หลักการและกรรมวิธีในการคุ้มครองแนวทางเดียวกันการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

ประเด็นที่ 3 ทรัพย์สินทางปัญญากับการพัฒนาทางธุรกิจ ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการป้องกันการลอกเลียนแบบโดยอาศัยสิทธิตามกฎหมายที่ระบุไว้การคุ้มครองสิทธิเป็นแรงจูงใจสำหรับการสร้างสรรค์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการสร้างนวัตกรรม ทรัพย์สินทางปัญญานอกจากจะเป็นการเพิ่มอำนาจการแข่งขัน และยังเป็นการเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ การอนุญาตให้ใช้สิทธิ การขายสิทธิ และเป็นทุนในการระดมทุนเพิ่ม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำธุรกิจ ตลอดจนเพิ่มภาพลักษณ์ให้กับองค์กรธุรกิจ แต่สิ่งที่ควรระมัดระวังคือการใช้สิทธิ และความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ดังนั้น ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท ทำให้ผู้ดำเนินการทางธุรกิจสามารถเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงเป็นการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนกฎหมายและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ชัดเจน ทันสมัย และครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในส่วนของมาตรการเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในการจดสิทธิบัตรกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีที่จะต้องได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ประกอบด้วย 1) การจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการจดสิทธิบัตรแก่คนในชุมชน 2) การสนับสนุนให้มีระบบให้คำปรึกษา และมีบุคลากรดูแลในด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งจัดทำคู่มือการจดสิทธิบัตรสำหรับประชาชนในลักษณะการสรุปขั้นตอนและให้คำแนะนำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะการจดสิทธิบัตร เพื่อเป็นการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตรมากขึ้น 3) การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาและบุคลากรทางกฎหมาย ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจดสิทธิบัตรหรือการคุ้มครองสิทธิประเภทอื่น ๆ และ 4) การรวบรวมและจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ นอกเหนือจากการจดสิทธิบัตร

2. ควรมีการพัฒนาแบบในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีขั้นตอนที่เข้าใจง่าย มีการทดลองนำไปใช้ และศึกษาผล เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่ดี

3. ควรมีการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกอำเภอในจังหวัดจันทบุรี และศึกษาสภาพปัจจุบันในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของจังหวัดจันทบุรี

4. ควรมีการศึกษาการจดสิทธิบัตรในรายกรณี เพื่อศึกษาปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และรายละเอียดเชิงลึกที่เป็นประโยชน์ต่อการจดสิทธิบัตรประเภทต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2552). *ความรู้เบื้องต้นด้านทรัพย์สินทางปัญญา = Introduction to Intellectual property*. นนทบุรี: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2559). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไทย*. สืบค้นจาก <https://www.ipthailand.go.th/th/dip-law-2.html>
- กาญจนา โกศัย. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี การจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/492099>
- จักรี ไชยพินิจ. (2553). *เศรษฐกิจการเมืองของนโยบายทรัพย์สินทางปัญญา : ศึกษากรณีการใช้สิทธิตามสิทธิบัตรยาในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จิรวรรตน์ พุทธิรังษี. (2547). *การระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา : ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (สิทธิบัตร สิทธิบัตรพืช และ พันธุ์พืช)*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- จุมพล ภิญโญสินวัฒน์ และภูมิทร์ บุตรอินทร์. (2561). *ประวัติศาสตร์และแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุลนิติ. (2557). *สิทธิบัตร*. สืบค้นจาก http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/k119%20jun_11_6.pdf
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2562). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา : พื้นฐานความรู้ทั่วไป ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบบผังภูมิของวงจรรวม พันธุ์พืชใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ทวีฤทธิ์ ศิริศักดิ์บรรจง. (2558). *มาตรการกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสินค้าอาหารในประชาคมอาเซียน : บทเรียนสำหรับประเทศไทย : รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เทพรัตน์ พิมพ์เสถียร. (2560). *นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ธีระพล อรุณะสิกร และคณะ. (2558). *รวมกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ธีระพล โชติพันธ์. (2551). *มาตรการทางอาญาต่อการกระทำความผิดต่อทรัพย์สินทางปัญญา*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ธเนศ พฤกษ์สมบูรณ์. (2559). *มาตรการทางกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร.
- นฤมล ปัญญาชีโรภาส. (2557). *การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น*. เลย: สาขาการพัฒนชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- บุญเลิศ อรุณไพฑูรย์. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)*. สืบค้นจาก <http://www.thailibrary.in.th/2019/08/20/national-strategy-20yrs/>

- ประสาร โสมเสมอสรณ. (2560). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ศึกษากรณี : การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์*. (สารนิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร.
- ปริญญา ศรีเกตุ. (2561). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา. *วารสาร วิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(1), 148-163.
- ปวิศร เลิศธรรมเทวี. (2562). *ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พชร ลิ้มปิ่นทรา. (2550). *การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้กฎหมายของประเทศไทย: เปรียบเทียบกับความตกลงระหว่างประเทศ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี. (2561). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี*. สืบค้นจาก <http://www.eculture.rbru.ac.th/index.php?group=48>
- วิวิธ วงศ์ทิพย์. (2557). แนวทางการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย: ศึกษาเปรียบเทียบกับ ประเทศไทยกับประเทศอินเดีย” *วารสาร สุทธิปริทัศน์*, 28(3), 323-344.
- วีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี, บรรณาธิการ. (2561). *การประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ศูนย์ทรัพย์สินทางปัญญาและบ่มเพาะวิสาหกิจ. (2559). *ทรัพย์สินทางปัญญา*. สืบค้นจาก <http://www.sat.tu.ac.th/tuipi/tuip01.php>
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ. (2553). นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ. *วารสาร บริหารธุรกิจ*, 33(4), 49-65.
- สุชาติา เจริญวิริยะธรรม. (2556). *การคุ้มครองผู้ทรงสิทธิและสิทธิของผู้ทรงสิทธิในภูมิปัญญาท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2550). *สรวานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม.
- หทัยรัตน์ บุญโยปักษ์ภูมิ. (2561). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา*. โครงการผลิตหนังสือและตำรา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ใหม่ มูลโสม. (2560). *ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคประเทศไทย 4.0*. สืบค้นจาก https://library2.parliament.go.th/giventake/content_royrueng/2560/rr2560-jan4.pdf
- อัครวัฒน์ สิริเพ็ญโสภณ. (2559). *ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายแข่งขันทางการค้ากับกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา : ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.